

[0220] FAN FRIEZEN, FØROYINGERS EN FRISLANDA-BIWENNERS ¹⁾

De forbiningen tusken Fryslân en de Føroyar binne yn âlde tiden sa't it liket ûnderholden oer wegen mei ienrjochtingsfearkear: wy hearre wol fan Friezen op 'e Føroyar, mar nea fan Føroyingers yn Fryslân. Dat de earste skriftlike birjochten oer Fryske biwenning op 'e Føroyar út it lêst fan de 18de ieu stamme, docht gjin nij, as wy witte dat skiedskriuwing op 'e Føroyar yn it algemien lang in lúkse artikel west hat. Aldergeloks is der troch mounlinge oerlevering gâns biwarre en dêrby wiene ek de Friezesêgen. Dy hawwe mar ien neijere tiidsoantsjutting: de swarte dea. It wie fan 1349-1350 dat dy omgong op 'e Føroyar. Ieuwen forskil tusken optekening en 'ûntstean' is der ek by it op 'e Føroyar ynfierde sjongspultsje *Frísa vísa*, dat giet oer in jongfaem dy't loskoft wurdt út hannen fan sérôvers. Allinne op 'e Føroyar en op Iislân hjitte de sérôvers Friezen yn dy fierders algemien-Jeropeeske ballade en wy kinne der wol fan op oan, dat se dêr nea oars hjitten hawwe. De Føroyinger *Frísa vísa* kin dan ek net oer skreaun wurde sûnder stúdzje fan de mooglik letter noch ris to publisearjen Iislânske farianten. Der binne op 'e Føroyar fierders in pear plaknammen dy't mei *Frís-* bigjinne, mar dêr is it oppassen mei. Dat jildt binammen ek foar it Frisland(a)mystearje. As wy Atlantis útsûnderje, hat gjin namme mear opskuor jown ûnder de lju fan de skiednis, de ierdrykskunde en kaertkunde as dy fan Frisland(a).

De Føroyingers hawwe socht om histoaryske eftergrounen foar har forhalen oer de Suðuroy-Friezen, mar de stúdzje fan alles hwat fierders gearhingje koe mei in forbliuw fan Friezen by harres hawwe se oerlitten oan oaren. De Friezen sels hawwe har der alhiel net mei ynjown. Wol waerd troch lju út it Genoatsskipsformidden hjir en dêr bikendheit jown oan oaren har stúdzjes. Montanus de Haan Hettema jowt yn 1852 yn *Iduna* sels in oersetting fan de *Frísa vísa*. Nuver, dat net ien Fryske skriuwer ea oanstriid hawn hat om de Føroyinger Friezeskiednis literair to forarbeidzjen. Harmen Sytstra, hwaens eagen at oars strak it noarden ynstoarren, net èn Tiede Dykstra net. Ek Douwe Kalma, dy't der al wer mear oer witte koe as sijen, is dit konkrete stikje Fryslân en de Wrâld - Noardséwrâld noch wol - sa't liket alhiel ûntkommen. De skiednis fan de boer fan Akrabyrgi op Suðuroy krige gjin Fryske mar in Hollânske biwurking, fan Theun de Vries yn syn *Friesche sagen* (Amsterdam, s.j.). Tinearsten sjocht it Fryske each mear nei Iislân as nei de Føroyar. Schurer sjongt 'Nei Reykjavik, nei Reykjavik, nei Reykjavik om kabeljau', mar fart Tórshavn foarby. Jan Piebenga, yn syn godstsjinstige bilangstelling foar it hege noarden tinearsten like ienlik as de 'beam op iens'me heidehichte', set Hrafinkel oer. Earst nei de oarloch wurdt de niget oan de Føroyar opnij wekker en wy sjogge dêr û.o. yn de Ljouwerter krante de biwizen fan, meastal reisforhalen út de pinne fan Piebenga. Fan better gehalte as syn mear offysjele

1) De tekst fan dit artikel hat op 26 april 1962 ûnder in bytsje in oare namme en yn forkoarte foarm tsjinstdien as lêzing yn 'e Frysk-Skandinaefske seksje fan it to Utert holden „Nederlands Filologencongres". Sjoch foar de plaknammen it kaertsje op s. 96.

biskriuwing fan de eilannen ¹⁾ is syn dichterlik reisforslach *Fjirtich Faeringer* (better: *Føroyinger*) *strofen yn De Tsjerne* 1957, net sûnder flaters yn de Føroyinger wurden en nammen, mar tekenjend foar de man, hwaens hert at wifket tusken de wrâld fan it Germaenske heidendom en dy fan it Alde Testamint.

Nei't ik my yn 1952-1954 yn Keappenhaven en op 'e Føroyar yn it Føroyingersk en yn it fraechstik fan de Føroyinger Friezen jaen kinnen hie, haw ik lang fan doel west om dêr earne wiidweidich forslach fan to dwaen. De oersettingen fan it Frisland(a)-forhael en fan de sêgen oer de Suðuroy-Friezen yn *It Heitelân* fan 1954 wiene dêr al min ofte mear it foarwurk ta. Lokkich twong myn tasizzing oan prof. Buma, dat ik hjir mei dat forslach op 'e lappen komme soe, my om dien wurk to meitsjen. Mooglik past dit soarte stúdzjes net yn in tiid, dat guon fan ús folk as yn in masochistyske goarre mei wolbihagen tsjin it fuotstik fan it eigen skiednisbyld oantraepje en alles hwat mei Fryslân en de Friezen to krijen hat forprovinsjalisearje. Mar lit ús hoopje, dat dat by in goarre bliuwt. Mei sin haw ik alles hwat tsjut of tsjutte kin op Fryske biwenning op 'e Føroyar ûnder ien titel biflapt, al haw ik de ûnderdielen net oaninoarbreide. Foaral yn it petear oer it Frisland(a)-fraechstik hawwe de ûndersikers har to folle by har eigen ûnderdiel holden. De bydrage fan de iennichste skriuwer dy't dat net die, Beauvois, hat dêrby út in ûnforklearebare reden gjin omtinken krige. Dy diskusje, nou yn 1898 sa goed as ôfsletten ²⁾, soe oars forroun wêze, as Beauvois syn artikel ³⁾ út 1890 achtslein wie, dêrlitten dat de driuw ta synteze dêryn hwat ryklik great wie. Om ta myn doel to kommen haw ik bihalven fan de lju fan de Landsbókasavn to Tórshavn, de Kongelige Bibliotek to Keappenhaven, de Universiteitsbibliteek to Grins en de P/F Skipafelagið Føroyar to Tórshavn fan gâns in rige minsken yn Denemark en Dútsklân, op 'e Føroyar en Iislân, yn Noarwei en Sweden en hjirsanne help hawn, t.w. fan Jacob Benediktsson, Erik Dal, Piet van Delden, Reidar Djupedal, Napoleon Djurhuus, Bjarni Einarsson, Johannes Folker, Boate Folkertsma, Tue Gad, Herbert Gustavson, Easge Haites†, Ebba Hentze, Marius Johannesarson, V. Tams Jørgensen, Thorkild Knudsen, Arend Lang, Christian Matras, Wibe Peekema, Erik Petersen, Iørn Piø, Nils Schiørring, Andreas Sondum, Knut Wang, Ole Widding en Janus Øssurson. Harren allegearre siz ik hjir fan herten tank. Alle krewearjen hie lykwols sûnder sin west, as der gjin mooglikheit west hie fan publikaesje. Dêrom ek tige tank oan de bistjûrders fan dit blêd, dy't fan de krapte, dêr't se mei to rieden hawwe, sa folle siden ôfstean woene en my boppedat rju brûkbere fingerwizingen joegen.

A. Forhalen oer de Suðuroy-Friezen.

Yn it *Antiquarisk Tidsskrift 1849-1851* (Kjøbenhavn, 1852) steane twa stikken oer Friezen op Suðuroy, troch de Føroyinger meidielers opheind út

1) Forl. ek hwat ik yn *De parse op de Foeroyar en yn Fryslân yn Frysk en Frij* fan 8 april 1960 skreau oer Piebenga syn publikaesjes fan datoangeande, û.o. oer *Bergtoppen in de oceaen; land en volk van de Faer-öer* (Hilversum, 1959).

2) Mei it boek fan Lucas, sjoch s. 82 noat 1.

3) Sjoch s. 82 noat 6.

'e mûle fan har lânslju. Op s. 145-147 fine wy *Om Friserne paa Akraberg paa Suderö*, opskreaun fan J.H. Schröter en op s. 170-171 *Bardagin í Mannafellsdali* (mei in oersetting yn it Deensk), optekene troch V.U. Hammershaimb. De Fryske oersettingen steane resp. op s. 152-153 ¹⁾ en s. 131 ²⁾ fan *It Heitelân* 32 (1954). *Bardagin í Mannafellsdalur* waard troch Hammershaimb ek oernommen op s. 379-381 fan syn *Færøsk Antologi* I (København, 1891; fotografysk werprunte yn 1947). It nijs wie ridlik gau bikend yn Fryslân. Tiede R. Dykstra hold der neffens it *Verslag der handelingen van het Friesch Genootschap* 1857-1858 s. 242 in lêzing oer yn dat formidden. Krekt 100 jier nei de stikken yn it *Antiquarisk Tidsskrift*, yn 1952 dus, skriuwt Pól F. Joensen fan Froðbøur op Suðuroy in rige artikels oer *Frísarnir í Akraryrgi* yn de nûmers fan 25 en 29 jannewaris, 8, 15, 19 en 29 febrewaris en 14 maert fan *Dagblaðið* (Tórshavn). Dy folje Schröter en Hammershaimb oan en hawwe ek it forhael *Um Myrðmannastovu á Eiði* (*Dagblaðið* fan 29 jannewaris 1952), dat hjir ûnder 3 folget. Earst lykwols de ynhâld fan *Om Friserne paa Akraberg paa Suderö* en fan *Bardagin í Mannafellsdali* yn koart bistek:

1. Oer de Friezen to Akraryrgi op Suðuroy.

In hiel skoft nei't de Noaren op 'e Føroyar kommen wiene, kamen der in diel Friezen oan lân op it súdlik part fan Suðuroy en dreauwen dêrwei kaperij. Hja praetten net deselde tael as de oare biwenners fan it eilân, mar beide folken koene elkoar dochs bigripe en libben meiïnoar yn frede. De Friezen woene net ûnder de Noaren stean op it eilân of har oan harren bisibje. Hja bleauwen heiden, alhoewol't it Kristendom ynfierd wie op 'e Føroyar. Akraryrgi wie har wensté ³⁾. Dêr bouden se noat, en fan dy bibouwing binne de spoaren noch to sjen. Boppedat hiene se der fiskerij. Dêr lei ek har skâns, oan de iene kant gaedlik om har tsjin de oarspronklike biwenners fan it eilân to forwarren, oan de oare kant om op foarbyfarrende skippen to loeren. De wâllen fan dy heech en frij lizzende skâns binne der noch. Hja koene dêrwei fier de sé ynsjen nei it easten, it suden en it westen. Der stiene net mear as 13 huzen, mar dy leveren meiïnoar dochs genôch manlju om der twa skippen mei to bimanjen sa, dat oan elke kant 12 man sieten. Harren biweechlike skippen stiene op it strân by Sunnbøur, justjes noardwestlik fan Akraryrgi, en hiene as roer in losse rym yn de efterstjûne. Hja gongen altyd efterstefoarst foar de wâl. It wiene bitûfte roeijers en hja brûkten twadderlei rimen. By in oanfal waerden de rimen op 'e efterstjûne lein en tsjinnen as dek. Har wapens bistiene út lange messen en pjokken mei dêromhinne fjouwer foarinoarsteande krombûgde izers, dy't op skieppehoarnen liken. Waerd ien fan harren finzennommen troch de tsjinpartij, dan sprongen se allegearre oer op it frjemde skip en daetten al har fijannen. Sels makken se gjin finzenen, allinnich deaden, of it moast wêze, dat immen him frijwillich oerjoech: dan ûnthellen se him alles hwat fan har gading wie lykas iten en klean en ek goud en sulver, as dat alteast brûkt wurde koe foar har klaijing. Hja dreauwen gjin hannel, mar roallen hwat mei de oare biwenners fan it eilân. Gjinn frjemd mocht mank har wenje en sels trouwen se net bûten har doarp. Metten se lykwols op in frjemd skip in Fries, dan lieten se him libje op bidingst dat er net útpike en him rjochte nei har wetten.

1) Op s. 152 *boeisels(?)* to forbetterjen yn *bannen* en op s. 153 *í Hovi* yn *Hov*.

2) Yn de lofter spjalt moat *Hórisgøtu* wurde *Hórisgøta* en *Kalbaksbotnur* forfongen wurde troch *Kaldbaksbotnur*; boppedat moat de lêste rigel de fyfde rigel wurde fan de rjochter spjalt.

3) Niels Winther seit yn *Færoernes Oldtidshistorie* (Kjhbvn, 1875) op s. 165/166, dat Schröter yn ien fan syn hânskriften - dat ik net werfine kind haw - skriuwt, dat de Friezen yn Hørg yn Sunnbøur wennen.

2. De slach yn de Mannafellsdelling.

Fan de Fryske húshâldingen op Suðuroy oerlibbe mar ien 'de swarte dea', dy fan 'e boer fan Akrabyrgi. By syn libben waerden de founeminten lein fan de tsjerke dy't de biskop to Kirkjubøur bouwe liet. De súdliken ¹⁾ woene net bitelje ta dy tsjerke. Hja hiene it jiers to foaren de slach yn de Mannafellsdelling op Streymoy tsjin de noardliken forlern. Nou hiene se de boer fan Akrabyrgi ta oanfierder keazen en wounen de slach yn 'e delling by Kollafjørður, ek op Streymoy. Twa wytsingskippen, dy't it suden yn west hiene, krigen se mei om har to helpen en dy wiene nei it noarden fearn om rounom de doarpen mei rôvjen en plonderjen yn opskuor to bringen. Dêrom joegen der har fan de noardliken net folle fan hûs, hwant se doarsten wiif en bern net allinnich thús litte, salang't dy rôftocht to eangjen wie. De biskop striek út nei Kirkjubøur. De súdliken woene him deaslaen, mar wiene bang foar de ban fan de paus. Dêrom droegen se dat kerwei op oan de boer fan Akrabyrgi, dy't dochs heiden wie. De biskop wie op 'e tsjerkemuorre klommen mei in bile om him to forwarren. Fanwegen dat wapen en om't de muorre wijd wie, doarsten de boer en syn soannen him net oanfalle. It duorre trije dagen en trije nachten, sûnder dat der hwat barde. Doe foel er fan hunger en toarst yn ûnmacht en trûzele by de muorre del. Fan de fal kaem er even wer by, mar waerd doe fuort daet troch de boer fan Akrabyrgi.

3. Oer de Myrðmannastova to Eiði.

„Ik sil nou in sêge meidiele dy't mei de Friezen to krijen hat, oer de Myrðmannastova to Eiði, sa't Jóannesboer (= Jóannes Patursson) dy forhelle hat oan Dánjal J. Joensen út Hörg en oare manlju dy't der by wiene.

In Fries út Akrabyrgi wie mei Krysttyd nei 't noarden komd, nei Eiði. Yn de Myrðmannastova formakken guon manlju har mei ûnderskate spullen, sa't wy dêr ek fan hearre yn ús âlde folkslieten. Der wiene gâns balspullen, dêr't ús âffaers har mei formakken en dêr't wy ek fan witte út de âlde Iislânske sêgen. Ien dêrfan wie om de bal troch it reekgat yn'e koken omheech to smiten en dêrnei de doar út to fleanen om de bal op to heinen, ear't er de groun rekke hie. Yn dat spul wie de Fries fierwei de bêste. Dat draaide lykas wol faker út op rûzje en by eintsjebislút waerd de Fries formoarde en ûnder de kokenfluer bigroeven. Hoewol't de skuldigen de moard stil bisochten to hâlden, kaem er dochs út, hwant der forpraette him immen yn 'e sliep en doe waerd de boel ûndersocht en biwiisd. Dêr moat de Myrðmannastova syn namme fan krige hawwe en it kin wêze, dat de boer fan Akrabyrgi him dêrom yn de striid joech tsjin de noardliken en de biskop: om syn folger to wreken.

Ik wit wol dat in oar seit, it wie in man út in oar doarp dy't to Eiði op bisite komd wie en dêrnei dêrsanne formoarde; mar Jóannesboer sei dat it immen fan Akrabyrgi wie en dat hat er net út in hynstekop sûgd, sa goed kenne wy him wol as in man dy't yn folle ding it bitrouwen hie."

It earste birjocht oer Friezen by Sunnbøur (op Suðuroy) fine wy yn (de Føroyinger) J.C. Svabo (1746-1824) syn *Indberetninger*, diel VI, s. 1347-1348. Dy *Indberetninger* bifetsje in forslach fan syn reis yn 1781-1782 en wurde op it stuit biwurke foar in útjefte. Hy seit: 'Eastlik it doarp [t.w. Sunnbøur] binne twa plakjes, dêr't men spoaren sjocht fan biwenning út de alderâldste tiden. Op ien derfan hawwe Friezen wenne, wurdt der sein.' ²⁾ Fan letter datum is in net datearre brief fan J.H. Schröter (1771-1851), to finen yn 'e samling Schröteriana fan de Landsbókasavn to Tórshavn. It giet yn dat brief oer de oaninoar bisibbe sêgen fan it wyfke fan Starum en fan Æsa fan Kirkjubøur, dy't letter Gæsa neamd wurdt. Schröter tinkt dat de sêge yn Fryslân komd is troch 'dy Fryske femyljes, dêr't sibben fan op 'e Føroyar

1) Ut 'e sêge fan de Flokksmenn (yn *Færøsk Anthologi* I, s. 358-368) blykt, dat it dêr ek foaral de Suðuroyingers wiene, dy't fielden foar in forbrekken fan de bân mei de kening oan de fêstewâl; de oersetting is to finen yn *Lyts Frisia* 1962, nû. 9-10.

2) 'Øst af Bjøgden [t.w. Sunnbøur] ere 2 smaa Pladse, hvor der sees Spor til Bøe i allerældste Tider. Den ene af disse sagdes Friser at have beboet.'

wennen en dy't dêrom it lân nei har (eigen) kontreijen neamden ¹⁾. Dy earme femyljes moasten har deljaen ûnder de Noaren' ²⁾ ensfh.

Dúdliker as hjirre docht út in brief út deselde samling oan Jens Davidsen (ek wol: Davidson) (1803-1878) to Tórshavn bliken, dat Schröter doe noch de komst fan 'e Friezen stelde foar dy fan 'e Noaren ûnder Grim Kamban ($\pm$ 825). De Friezen soene noch in skoft mei de Ierske hearremiten op 'e Føroyar forkeard hawwe. Der stiet *17e Febr.* op it brief, mar gjin jiertal; sjoen it stjerjier fan Schröter en it bertejier fan Davidson sil er út it twadde fjirdepart fan de 19de ieu wêze. Schröter skriuwt: 'It is wol dúdlik, hwerom't Grim Kamban in godlike forearing biwiisd is. Wie it, nei't earst de Ierske papen de earme stakkerts fan Friezen [...] har hillegebylden sjen litten en har hast twongen hiene om der foar op 'e knibbels to fallen en dêrnei Grim Kamban kaem en harren fan Odin en Thor har macht fortelde en fan it gearwêzen yn it Walhalla, wie it dan in wonder dat se de rike en feardige haedling mear it oanbidden wurdich achten nei de dea as de útlânske hillige, hwaens lofsjongers at har earder forachtlik foarkamen as earweardich.' ³⁾

Hat Schröter him oer de tiid fan de komst fan de Friezen bitocht, doe't er yn 1852 syn boppe yn koart bistek werjowne bydrage *Om Friserne paa Akraberg paa Suderö* bikendmakke? Of giet it dêr oer in nije ynfaezje fan Friezen? Sa net, hat er dan it heidendom fan de Friezen to Akrabyrgi hjirút forklearje wollen, dat harren foarfaers dêr fiifhûndert jier lyn troch Grim Kamban ta bilêzen wiene? Schröter, dat in optein samler fan Føroyinger 'âldheden' west hat, wie net altyd like kritysk en wy dogge der goed oan om syn konklúzjes foarsichtich to brûken.

In oare skriuwer oer de Friezen op Suðuroy is J.G. Forchhammer út Tønder, dy't in reisbeurs út Keappenhaven krige hie en yn 1821 de Føroyar bireizge. Syn forslach waerd earst yn 1927 to Keappenhaven fan de Noar Ad. Clément as *Dagbok fra reise til Færøylene* útjown. Hy skriuwt dêr op s. 49 (10 july 1821): 'Eine Sage geht in Suderøe, daß die ersten Bewohner der Insel Friesen [...] gewesen sind, daß ihre Wohnung zu Akraberg gewesen, daß sie, Seeräuber, ihr Schiff an Ketten am Berge aufgehangen haben, um es, so bald sie ein Schiff

1) De sêge fan Gæsa, fan Schröter publisearre yn *Antiquarisk Tidsskrift* 1849-1851 (Kjøbenhavn 1852), s. 147-155, en dy fan it wyfke fan Starum sille beide wol tobekgean op it Grykske forhael oer de ring fan Polykrates (6de ieu foar Kristus), dy't gâns farianten hat, sa't wy sjen kinne yn Helge Søgaaard syn artikel *Sagnet om den forsvundne og genfundne ring* yn *Sprog og Kultur* XIX (Aarhus, 1952) s. 69-79. - J. Jakobsen rekkent yn *Færøske Folkesagn og Æventyr* (København, 1898-1901), s. IX, de forhalen oer Gæsa en oer de slach yn de Mannafellsdelling ta de âldste Føroyinger oerleveringen.

2) It brief bigjint mei: Ærede Ven! Jeg har nu forsøgt at rette lidt paa min Oversættelse.' Us oanhael is yn it origineel sa: 'Hvorfra er det gamle Sagn i Holland om Vest Friesland med sin Fiskerbanke kommet, vist fra de Frisiske Familier, hvis Slægtninge boede i Færøe(r) og derfor kaldte landet efter deres egne: disse fattige Familier maatte underkaste sig Nordmændene.'

3) It brief is it maklikst werom to finen yn de ek op 'e Landsbókasavn to Tórshavn oanwêzige kopyen s. 32-33. Us oanhael is yn it origineel sa: 'hvorfor Grim Kamban er viist en guddommelig Ære lader sig vel slutte. Naar de Irske Paper viiste de stakkels fattige Friiser [...] deres Helgen Billeder og næsten tvang dem at falde ned for disse, og nu Grim Kamban fortalte dem Odins og Thors Vælde og om Samlingen i Valhall, var det da Under om de ansaae den rige og pyntelige Høvding for tilbedelsesværdigere efter Døden end den udenlandske Helgen, hvis lovtalere snarere forekom dem foragtelige end hæderværdige.'

späheten, hinabzulassen.' Svabo skreau al, dat ien fan de plakjes by Akrabyrgi, dy't op biwenning tsjutte, fan Friezen stamde. It oare dan fan Noaren? Men soe it hast tinke oan hwat Forchhammer skriuwt op s. 39 (26 juny 1821): 'Bei Agraberg (Ackerberg) sieht man hoch hinauf am Ufer Spuren früherer Cultur, und dies war nach der Sage der Einwohner eine von den ersten norwegischen Colonisten bebauete Stelle.' Nei oanlieding fan de earste oanhael út Forchhammer seit de Noar A.W. Brøgger yn syn yn it Føroyingersk oerset skiedniswurk *Hvussu Føroyar vórðu bygdar* (= *Løgtingssøga Føroya Ista bók*) (Tórshavn, 1937) s. 100: 'Hoe't it forbân hjir sjoen wurde moat, moatte de folkloristen mar ris neigean. Dochs is it skiedforhael oer dit nuvere folk, dat yn Sunnbøur wenne, frijhwat nijsgjirrich. Om't de sêge alhiel gjin spoaren neilitten hat yn de kolonisaesjeskiednis, kinne wy der frij fan om har folslein to ûndersykjen. De namme [Friezen] sil der wol letter ynkommen wêze / ¹⁾'

Joensen hat yn skiedkundige boarnen socht om oanwizingen foar in Fryske ynfazje - sille wy it mar neame - op 'e Føroyar en mient dy foun to hawwen yn de 13de ieu ²⁾. It is bikend dat de Deenske kening Abel, ear't er yn 1252 tsjin de Noardfriezen foel, earst gâns fan harren fan de noardlikste eilannen ôf de Noardsé op jage hat en dat dyen nei eilannen fearn binne, it westen yn. De Føroyar ret Joensen. Ek hat er - lykas Beauvois, sille wy sjen - bisocht om de boer fan Akrabyrgi thús to bringen ³⁾. Is it Hergeir, dy't mei de yn 1269 biskop wurden en yn 1308 yn Noarwei forstoarne Erlendur, stifter fan de nea ⁴⁾ dienboude Magnustsjerke to Kirkjubøur, yn tsjok waer rekke wie? Mar dan moat it Erlendur syn steedhâlder west hawwe dy't dêrby omkaem, net de biskop sels. It komt allinne net moai út mei de tiidsoantsjutting yn it forhael fan de slach yn de Mannafellsdelling, hwant de dêryn biskreaune fjildtocht fan de boer fan Akrabyrgi spilet nei de swarte dea, nei 1349-1350 dus. Namers soene de boer yn Akrabyrgi net licht mear fiten en feiten op 'e lea skoud wêze kinne as er persoanlik bilibbe hat? Syn slach sil yn 't algemien wol net swak byspile hawwe en boppedat, kin 'bondin í Akrabyrgi' net in bineaming wêze, dy 't ek op ien fan syn soannen en mooglik bernsbern fan tapassing west hat? Joensen leaut net, dat de Friezen heidens west hawwe yn de wenstige bitsjutting fan 't wurd, mar dat se troch it isolemint, dêr 't se oan de fêste wâl yn forkeard hiene, stean bleaun wiene yn in eardere faze fan kristening, dy 't noch gâns heidenske eleminten yn wêzen litten hie. Dat kaem sels noch foar yn it pas yn de 16de ieu iepenbrutsen lân fan de Dytmerskers ⁵⁾. Joensen syn opfetting strykt wol mei ús tekst fan it forhael fan de slach yn de Mannafellsdelling, hwant al waerd de boer fan Akrabyrgi dan fan de Føroyingers holden foar in heiden, hy doar de biskop net oantaeste, as dy boppe op 'e muorre stiet, hwant dy muorre wie wijd. Yn striid mei Joensen syn teory is it lûd dat Ernst Krenn hearre lit op s. 15 yn *Die Entwicklung der Foeroyischen Literatur*

1) Hvussuleiðis sambandið her verður at skilja, mega fólkaminnigrannskarar taka upp til rannsakingar. Tó er søgufragreiðingin um hetta merkiliga fólkaslag, sum búði Sunnbæ heldur forvitnislig. Tá ið søgnin yvirhøvur einki rínur við landnamssøguna, kunna vit umbera okkum fyri at kanna hana til lítar. Navnið man helst vera íkomið í seinri tíðum/.. .

2) 3) resp. yn *Dagblaðið* fan 8 en 19 febr. 1952.

4) Yn 1957 wie yn Noarwei in aksje geande om de tsjerke ûnder dak to bringen (*Gula Tidend* 26-11-1957); twa ôfb. derfan (sûnder dak) steane yn dit nû. foar s. 80 oer.

5) Yn *Dagblaðið* fan 15 febr. 1952.

(Illinois, 1940), dêr 't er de Fryske delsetting op 'e Føroyar yn ien sike neamt mei geroften oer Germaenske goadeoffers op 'e Laðangarður by Froðbøur. De Laðangarður wie de pleats, dêr 't neffens Joensen ien fan de soannen fan de boer yn Akrabyrgi nei de pest hinnetroude; twa trouden nei Sunnbøur ¹⁾). Dat lêste seit J. Jakobsen ek op s. 46 fan syn *Færøske Folkesagn*, mar hy neamt gjin tal, wol dat yn Sunnbøur mar in pear froulju mear oer wiene ²⁾). Hwat de pest dêr útrjochte, docht ek bliken út it folgjende sitaet fan s. 49 út Forchhammer syn reisforhael: 'Wiig [Vikar op Vágar] soll früher bewohnt gewesen sein, allein nach der Pest standen die mehrsten Häuser in Sumbøe ledig und dahin zogen die Einwohner von Wiig'. It is gjin wûnder, dat der yn it Føroyingersk gjin Fryske wurden dat wy witte hingjen bleaun binne. De Friezen holden praktysk gjin gemienskip mei de Føroyingers ³⁾, seit Schröter al en nei de pest wie allinne de húshâlding fan 'bóndin í Akrabyrgi' oer neffens Hammershaimb. Twiivlich binne ek de pear Føroyinger plaknammen mei *Frís-*. By Skálavík op Sandoy leit in stik lân *Frísjørð*, dat earst foarkomt yn it *Taxationsprotokol* fan 1869. Prof. Matras skreau my 12/1 1962 lykwols út Keappenhaven: 'De namme kin stamme út 'e midsieuwen, mar kin ek jonger wêze. It earste lid is - ek al soe de útspraak nou [fruy-] wêze - ûnwis en hat skraechwurk rjochtstreeks eat mei de folksnamme Frísar (sg. Frísi) út to stean.' ⁴⁾ Nammers, ik wit ek net fan oare forbiningen tusken Sandoy en de Friezen. Fan dat smyt de normalere foarming *Frísavík* op Suðuroy, dy't Ebba Hentze út Tvøroyri my meidielde yn in brief fan 4 jannewaris 1954, hegere eagen. It is neffens har de namme fan in gloppe yn de Nes by Hvalbøur. De namme is út gjin inkelde boarne bikend, dat oer de âlderdom is neat mei wissichheit to sizzen.

Der wurdt, as it oer Suðuroy giet, altyd wiisd op forskillen yn útsjoch en aerd tusken de Suðuroyingers en de biwenners fan de noardlike eilannen. Der is earst wol ris tocht oan Keltyske ynfloeden op it ras fan de Suðuroyingers, om't der by har noch al hwat rounkoppen foarkomme, mar in ûndersiker as Søren Hansen wiist der yn syn artikel *Anthropologiske Forhold paa Færøerne* yn *Geografisk Tidsskrift* 21 (1912) op s. 253 al op, dat dy ek yn Noarwei foun wurde yn de tiid, dat de úttocht dêrwei ⁵⁾ nei de Føroyar bigjint. Licht sil it ûndersyk nei it forbân tusken de tongslaggen fan de Føroyar en dy fan Noarwei, dat op 't stuit dien wurdt troch de Dútske taelkundige Otmar Werner fan de universiteit Erlangen-Neurenberg, mear ljocht bringe yn dizze kwestje. De ynfloed fan Friezen en oare folken hat grif fan tige tydlike bitsjutting west.

Niels Winther komt yn *Færøernes Oldtidshistorie* (Kjøbenhavn, 1875) s. 215-216 ek op 'e forskillen tusken 'Sydringer' en 'Nordringer' en seit, 'dat de earsten flitiger bouboeren binne as de lêsten, dat de froulju by harren krekt as

1) Yn *Dagblaðið* fan 14 maart 1952.

2) 'Søgn er eisini, at tá ið sóttin svarta hevði herjað, vóru í Sunnbø bert nøkur fá konufólk ettir. Sinir bóndans í Akrabirgi giftust tá hagar.'

3) Forl. ek s. 86 noat 3.

4) '*Frísjørð* (Skálavík, i indmarken) kender jeg kun fra Taxationsprotokollen (af 1869). Navnet kan stamme fra middelalderen, men kan også være yngre. Første led er - selv om udtalen nu skulde være [fruy-] - tvivlsomt, har næppe noget direkte med folkenavnet Frísar (sg. Frísi).'

5) Neffens prof. Matras (*Gula Tidend* 1-9-1956) soe de Noarske yntocht, to sjen oan de Keltyske lienwurden, oer Skotlân en Ierlân gien wêze.

by de Friezen meiarbeidzje by it wurk op 't lân.' ¹⁾ Ik leau net, dat dat karakteristyk hoecht to wêzen foar Fryske froulju en ek hjir sil it goed wêze om hwat to witten fan Noarske tastannen. Oer forskillen op agrarysk mêd hat ek Póll F. Joensen it efkes yn *Dagblaðið* fan 25 jann. 1952, dêr't er praet oer de pleatsebou: 'It âlde boerehûs by uzes - yn alle gefallen dêr't ik fan wit - mei alle of de measte bidriwsgebouwen ûnder ien tek efter de went oan boud is krekt itselde as yn Dútsklân, dêr't de Friezen wennen, en forskilt bygelyks alhiel fan it Deenske en kin (hjir) dus komd wêze troch Fryske ynfloed.' ²⁾ Dit forskil is grif de muoite fan neijer ûndersyk wurdich. Dêrby binne dan twa fragen fan belang: 1. komt dy bouwize yn âlde tiden ek foar yn Noarwei? en 2. sûnt hoenear wurdt yn Fryslân ûnder ien tek boud?

Hwat kinne wy eigentlik bislute út it foargeande? Yn alle gefallen dit, dat der gjin ienriedichheit is oer de tiid fan it kommen fan Friezen nei de Føroyar. En hwer kamen dy Friezen dan wei? Schröter tocht yn forbân mei de oerienkomst tusken de sêge fan Gæsa en dy fan it wyfke fan Starum effen oan Westerlauwersk Fryslân. Ik tink, dat Joensen it better oanfielt en hâld it mei him op Noardfryslân. Dat ûnderhold foarsafier bikend mear forbingen mei de Føroyar as ús Fryslân, b.g. op it mêd fan de walfiskfangst. Faeks hawwe der har mear as ien kear Friezen delset op 'e Føroyar en moatte dêr de tsjinstridige birjochten oer de tiid fan har kommen út forklearre wurde. It hichtepunt falt sa't it liket yn de 14de ieu en faeks in skoft dêrfoar. Gjinninkelde boarne bistriidt alteast har oanwêzichheit dêrsanne yn dy perioade.

B. *It eilân Frisland(a)*

Op it earste each soe men tinke kinne, dat it yn 'e Frísa vísa ek al giet oer in eilân Frísaland of Friseland. Yn 'e lêzing hjir werjown yn Bylage I fine wy it suver Deenske 'på Friseland' nêst it Føroyinger 'på Frísaland', yn 'e suver Føroyinger lêzing yn Bylage II ôfwiksele mei 'á Frísaland(i)'. It karakteristike forhâldingswurd foar eilânnammen is yn it Føroyingersk lykwols net 'pá' of 'á', mar 'í'. Boppedat hat yn it Deensk *på* net allinnich de bitsjutting fan *op*, mar ek fan *yn*, earder - dus ek yn 'e tiid fan it optekenjen fan de hjir bidoelde lêzing fan 'e Frísa vísa - mear as nou, mar ek hjoeddedei wurdt b.g. noch altyd praet fan 'på den egn', yn *dy streek*. Mei oare wurden, it Frísaland of Friseland fan de Frísa vísa hoecht perfoarst gjin eilân mei bidoeld to wêzen. It is slim om de boarnen fan it praet oer it hjir bidoelde eilân Fryslân to finen. Dat eilân is gjin útfynst fan ús skiedskriuwers Sjoerd Pipers ³⁾ en Marten Hamkes ⁴⁾, dy't ien fan Hengist syn kapteins, Tac(c)o Hermana, op in eilân noardlik fan Brittanje, Frieslandt of Fri(e)slandia, in delsetting stiftsje litte. Taco stjert dêr yn it jier 536. Dy Taco sil tonearsten wol foar har rekken

1) 'at hine ere flittigere Jorddyrkere end disse, at kvindekjønnet hos dem ligesom hos Friserne deltagte i Arbejdet ved Jorddyrkningen.'

2) 'Hin gamla bóndabyggingin hjá okkum - íhvörfall har sum eg kenni - við öllum ella flestum úthusum undir somu lon bygd aftaní sethúsini er nett hin sama sum í Týsklandi, har Frísarnir búðu, og heilt ólík til dömis teirri donsku og kann tí vera komin av frísiskari ávirkan.'

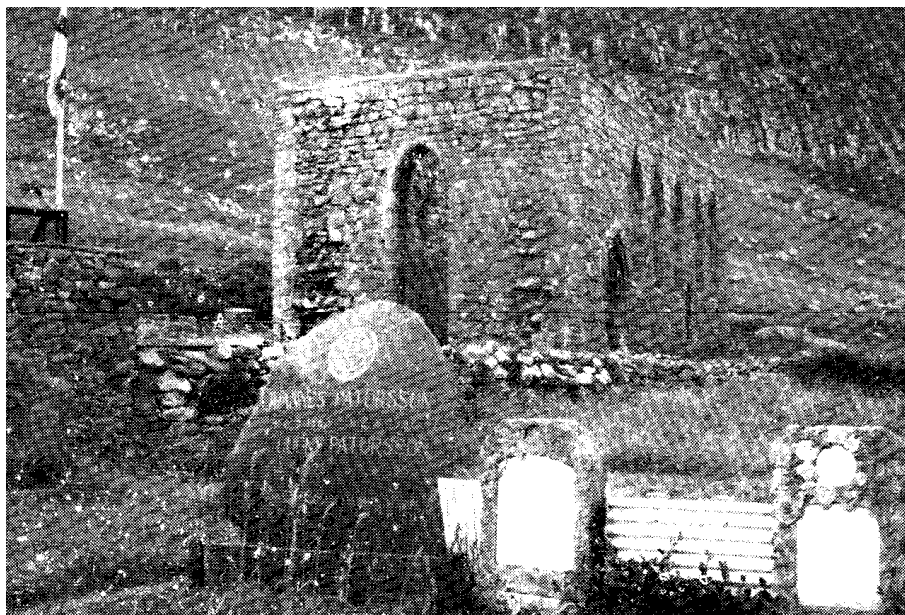
3) *De scriptoribus Frisiae* (Franequerae, 1699) s. 23-24.

4) *Frisia, seu de viris rebusque Frisiae illustribus libri duo* (Franequæ, 1620), s. 22.

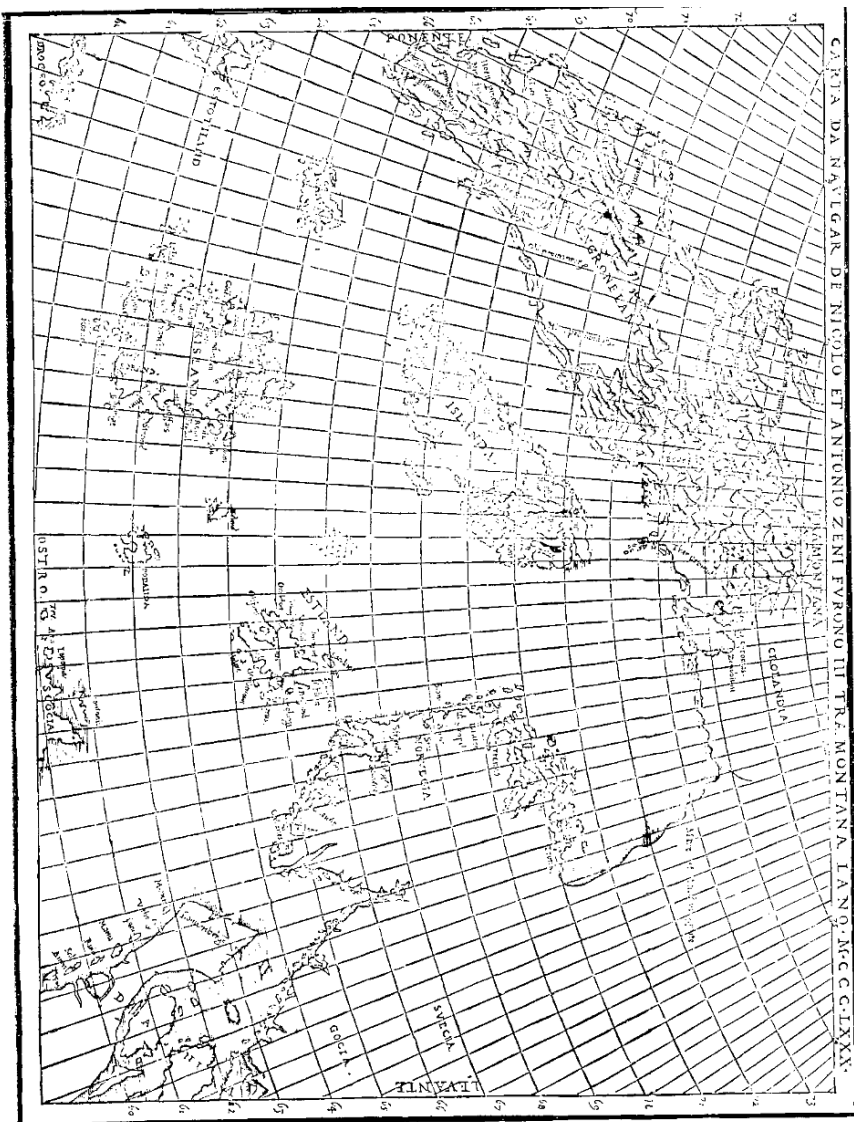
(foto J. Tj. Piebenga)

Ofb. 1. Gesicht op 'e net dienboude Magnustsjerke to Kirkjubøur.

(foto J. Tj. Piebenga)

Ofb. 2. Deselde tsjerke mei it grêf fan Jóannes bondi Patursson (1866-1946), groudizzer fan it selsbistjûr foar De Føroyar.

Ofb. 3. De Zeno-kaert (forlyse) mei Frisland op it plak fan De Føroyar.

wêze. It eilân Fryslân komt nammentlik op âlde kaerten al foar en leit dan noardlik fan Skotlân, likernôch op it plak dêr't nou de Føroyar lizze. It is ien great eilân mei hwat lytsere deromhinne. Lucas Jansz Waghenaer fan Inkhuzen wurdt sjoen as de earste dy't op groun fan eigen opmjittingen in ridlike kaert joech fan de Føroyar yn syn *Thresoor der Zee-Vaert* (1592), mar noch yn 1881 kaem der to Glogau yn Dútsklân in atlas út mei de noardlike eilannen as ien great eilân! ¹⁾. De namme *frislanda* (en farianten) wikselte mei oantsjuttingen lykas *stillanda* (forlêzen út *frislanda*?) of eat dat to krijen hat mei de namme *Føroyar*. Sa ha wy *Vrieslandia* op in 14de-ieuske planisfear (Bibl. Nat. Parys 'fonds latin' ms. 4126) ²⁾; *Wriclad* (1360) op in planisfear fan Ranulfus de Hyggeden; *Frislanda* (1502) op Alberto Cantino syn *Carta da navigar*; *insula de ureslant* (1506) op in anonime kaert (sj. Fr. Kunstmann, *Die Entdeckung Amerikas*, München 1859); *frillada* (1506) op Martin Waldseemüller syn *Carta marina*; *Frisland* op twa 16de-ieuske Italjaenske kaerten, hwerby ien fan Petrus de Nobilibus Formis ³⁾. Faeks meije wy der ek byrekkenje *frislanda* yn Andrea Bianco syn atlas (1436) en op Juan de La Cosa syn wrâldkaert (1500).

Yn 1558 joech Nicolò Zeno to Feneesje in boekje út, dat mear opskuor jaen soe as al de neamde kaerten ⁴⁾. It birêste nei't it hjitte op âlde femyljepapieren en biskreau twa reizen, ien nei Perzje en ien nei Frislanda, Eslanda, Engrouelanda, Estotilanda en Icaria. De earste reisbiskriuwing hat nea twivel oproppen, de twadde binne wy hjoeddedei noch net mei klear. Dy wie opmakke út de âldste stikken, guon sels út it lêst fan de 14de ieu en Nicolò hie der ek in kaert út gearstald fan it Noarden, dêr't er 1380 op set hie ⁵⁾. Fan de originelen wie net folle oerbleaun, om't er dêr as jonge al mâl yn omskuord hie. Syn byld fan it Noarden mei it eilân Frisland derop biynfloede tige de atlassen fan Mercator ⁶⁾ en Ortelius ⁷⁾ en waerd fierders forspraet troch de Italjaenske Ptolemæusútjeften. Zeno syn foarstelling fan it Noarden wurke nei oant yn de 18de ieu.

It Zeno-forhael is koartwei sa ⁸⁾. In fiere âldomke fan de útjower mei deselde

1) *Richters Atlas der Höheren Schulen*. Tafel 24.

2) Dêrmei striidt hwat Richard Hennig seit op s. 399 fan syn *Terrae incognitae* III (Leiden, 1953²⁾): 'Der Name „Frislanda" ist ein erst seit 1500 aufgekommener Schreibfehler für Island und z.T. auch die Färöer.'

3) Forl. R.V. Tooley, *Maps in Italian Atlases of the Sixteenth Century*, yn *Imago Mundi* III (1939), s. 28.

4) De i commentarii del viaggio in Persia di M. Caterino Zeno il K. & delle guerre fatte nell' Imperio Persiano, dal tempo di Vssuncassano in quà. Libri due. Et della scoprimento dell' Isole Frislanda, Eslanda, Engrouelanda, Estotilanda, & Icaria, fatto sotto il Polo Artico, da due fratelli zeni, M. Nicolò il K. e M. Antonio. Libro uno. Con un disegno particolare di tutte le dette parte di Tramontana da lor scoperta /. . ./ in Venetia per Francesso Marcolini. MDLVIII.

5) Forl. ôfbylding 3.

6) *Historia Mundi* (Amsterdam 1606; London 1635), kaert 6.

7) *Theatrum Orbis Terrarum* (Antwerp 1595), kaert 103.

8) Sjoch foar it folsleine forhael de oersetting yn *It Heitelân* 32 (1954), s. 26 ff., 43 ff., 59 ff. en 153. Op s. 26 moat 'Vssuncano' wurde: Vssuncassano; op s. 43 moat 'Messire Nicolò bleau' wurde 'Messire Antonio bleau' en 'San Jomaso' foroare yn 'San Tomaso'; op s. 45 is nei r. 8 (lofter spjalt) útfallen: 'sire Antonio yn syn brief, skreaun oan Mes-'; op s. 46 moat 'by tafel' wurde 'by tafal' en tusken 'wurk' en 'fan Zichmni' ynfoege wurde 'biskreaun'.

foarnamme wie yn 't lêst fan de 14de ieu troch in stoarm ynsté fan yn Ingelân en Flaenderen op it eilân Frislanda oanlânne. Hy waerd dêr tsjin de oarspronklike bifolking biskerme troch in haedling Zichmni, dy't it dêr mei syn folkje wakker yn 'e kant sette tsjin de Noarske kening, oan hwa't Frislanda eigentlik hearde. Nicolò (de Kavalier) helpt Zichmni yn syn striid tsjin Noarwei en kriget letter selskip fan syn broer Antonio. Nicolò stjert op Frislanda en Antonio makket op it foarbyld fan inkelde Frislandafiskers mei Zichmni in tocht fier it Westen yn, mar se komme net lykas de fiskers yn Estotilanda; wol op in eilân Icaria, dat New Found Land wêze kin of op syn gunstichst de eastkust fan Noard-Amerika. Dêrwei slagje se dan wer nei Frislanda. De útjower jowt syn forhael op groun fan hwat der oer wie fan de brieven fan Nicolò (de Kavalier) oan syn broer Antonio en letter fan Antonio oan syn broer Carlo. It is troch lettere ûndersikers sjoen as in bisykjen om de lju fan Feneesje de eare to jaen fan de ûntdekking fan Amearika. Dat docht b.g. al bliken út de titel fan it wurk, dat it slimst rjochtdei hâldt oer de Zeno-publikaesje, dat fan F.W. Lucas út 1898 ¹⁾. It Zenoforhael jowt oars sels dy eare oan de Frislandafiskers. Lucas jowt efter yn syn wurk in literatuerlist fan 389 nûmers en seit op s. IX: 'Though I have given at the end of this book a list of nearly four hundred maps and books bearing upon the subject, I am aware that that list is by no means exhaustive.' Dàt der mear wie, sille wy aensent sjen. Der mei gâns yn Lucas syn wurk wêze, dat wier is. Dochs leau ik net, dat er alhiel frij foar syn stoffe oer stien hat. Ien fan Lucas syn hieltyd weromkommende riddenaesjes is, dat der nea in eilân as Frislanda bistien hat ²⁾. De oanlieding dêrta forfalt, as wy de kaertkundige *ûntjowing* sa gearfetsje: op 'e âlde kaerten *wikselje* de nammen Frislanda en Føroyar (of har farianten) foar eilannen tusken Skotlân en Iislân; de namme Føroyar wint it en de kartografen binne oan mei Frislanda : guon nimme oan, dat it in fordronken eilân is ³⁾, oaren sette in dûbel stel eilannen, de Føroyar en Frislanda, op har kaarten ⁴⁾. De earste, dy't hast as de útkomst fan in ôftelsom kaem mei de teory, dat Frislanda en de Føroyar twa nammen wiene foar itselde bigryp, wie J.N. Buache ⁵⁾. Fan in folslein nije kant waerd de kwestje biljochte yn it boppe al effen oantsjutte artikel fan E. Beauvois, dat yn 1890 yn *Le Muséon* forskynde ⁶⁾. Beauvois

1) The annals of the voyages of the Brothers Nicolò and Antonio Zeno in the North Atlantic about the end of the fourteenth century and the claim founded thereon to a Venetian discovery of America. A criticism and an indictment by Fred. W. Lucas / . . / Illustrated by facsimiles (London, 1898).

2) O.w., s. 156: 'it may fairly be concluded / . . / 5. That, in fact, no such island as Zeno's Frislanda ever existed, his map of it having been compounded from earlier of Iceland and the Faroes.'

3) J. Ruysch skriuwt op syn *Universalior cogniti orbis tabula* út 1507 op it plak, dêr't Frislanda lizze moatten hie, de wurden 'Insula haec anno 1456 fuit totaliter combusta'. Forlykje ek it deiboek fan de Deen Christen Nielssøn út 1579, oanhelle by J.H. Bredsdorff, *Brødrene Zenos Reiser med Indeledning og Anmærkninger* (yn: *Grønlands Historiske Mindesmærker* 3, 1838-1845, s. 529-625).

4) Sa b.g. Mercator op syn *Weltkarte*, yn 1569 útkommen to Duisburg, dy't bihalven *Frislant* in groep fan acht eilannen, *Farre insulae*, hat.

5) Yn *Mémoire sur l'isle de Frislande*, to finen yn *L'Histoire de l'Académie des Sciences*, Paris 1787 (1784), s. 430-453.

6) *Les voyages transatlantiques des Zeno*, yn *Le Muséon* 1890, s. 352-371, 459-474. It is ûndertekene mei E. Beauvais, mar de skriuwer wurdt rounom oars Beauvois neamd en

is de earste, dy't de Føroyinger Friezesêgen derbyhellet en it is net allinne ûnbigryplik, mar ek tige spitich, dat Lucas dy bydrage sa't it liket net kend hat. Beauvois hat mei de linigens fan in sirkusakrobaet bisocht om alle nammen fan kaert en forhael fan Zeno thús to bringen ¹⁾. Hy wol hawwe, Zichmni út it Zeno-forhael is de boer fan Akrabyrgi út 'e sêgen en hy forklearret de namme Zichmni út in forbastering fan de Skandinaefske titel *þegn*. Of is Zichmni in forbastering fan Wichman(nus), ien fan de likedieler dy't fan 1388-1401 de kroandomeinen fan keninginne Margrete - dus ek de Føroyar - ûnfeilich makken, sa't Lucas ornearret ²⁾? It strykt aerdich mei de tiid, dêr't it Zenoforhael yn hjit to spyljen, mar it skilt in hûndert jier mei de strideraesjes fanwegen de tsjerkebou to Kirkjubøur. De wearde fan Beauvois syn stúdzje sit him foaral hjiryn, dat er de teory, dat Frislanda in namme foar (in part fan) de Føroyar wêze soe, in stevich founemint jown hat. Fóár Beauvois wie der ek al ris forbân lein tusken it Frislanda fan de kaertkunde en de Føroyinger Frieze-oerleveringen. Yn 'e oantekens fan it Friesch Genootschap fan 17 maart 1870 stiet to lêzen, dat foarsitter J. Dirks foarlêzen hat út it artikel fan H. Vogelsang oer *Het eiland Friesland* yn it *Album der natuur* (Groningen, 1870), dy't it ek hat oer de mooglikheit *Frisland(a)* = de Føroyar. Nei oanlieding dêrfan freget Joh. Winkler 'of een dier eilanden ook de naam van Friesland kan hebben gedragen, tot welke gissing eene Middeleeuwsche ballade (de *Frísa vísa* tinkelik) aanleiding schijnt te geven.' ³⁾ Nou stiet der yn 'e *Frísa vísa* wol neat fan soks en Winkler sil wol tocht hawwe oan de Friezesêgen, dêr't yn 1857-1858 oer praet wie yn it Friesch Genootschap (sjoch boppe). Ek Hammershaimb, dy't Bredsdorff syn artikel ⁴⁾ lêzen hie, frege him yn in noat by de Deenske lêzing fan *De slach yn de Mannafellsdelling* (sj. boppe) ôf, oft de beide wytsingskippen, dy't dêr neamd wurde, net dy fan de bruorren Zeno west hawwe kinne ⁵⁾. Yn *Dagblaðið* fan 8 febrewaris 1952 skreau Hans Chr. Poulsen in ynstjûrd stikje nei oanlieding fan Pól F. Joensen syn artikelrige oer *Frísarnir í Akrabyrgi* en sei dêryn, dat de boer fan Akrabyrgi fanwegen kommen wie, nei't in mennich Italjanen, dy't stien forfierden op har skippen, omkomd wiene. Ik haw spitigernôch net útfine kind, oft dat mounlinge oerlevering wie of dat kunde oan Hammershaimb syn noat der in rol yn spilet, mar Hammershaimb praet oars net fan in stientranspoart en omkommen Italjanen. Like riedseleftich is it boppe oanhelle brieffragmint fan Schröter, dêr't er praet oer 'Fryske femyljes, dêr't sibben fan op 'e Føroyar wennen en

sil wol deselde wêze, dy't as Eugène Beauvois, propriétaire, Corberon (Côte-d'Or) op s. 9 fan de ledelist stiet fan it *Congrès international des Américanistes; compte-rendu de la cinquième session*: Copenhague 1883 (Copenhague, 1884).

1) Estotiland soe Escotiland (= Nova Scotia) wêze; foar it Gryksk oandwaende Icaria fynt er lyksoartige plaknammen yn de Eskimotalen.

2) O.w., s. 96; de boarne is J.I. Pontanus, *Rerum Danicarum historia* (Amstelodami, 1631), s. 520 ff.; op s. 533 seit er, dat Wichmannus, Stortebekerus en Wichboldus mei har maten 'è Balthico mare submoti variè huc illuc /... / dispersi longè lateque maria pervolitabant.'

3) Winkler wie ek de man, dy't letter yn *De Friesen op de Färöer*, to finen yn *De Navorscher* 41 (1891), s. 502 wiisde op it artikel fan Beauvois.

4) Sjoch s. 82 noat 3.

5) 'Skönt Færingerne ikke vide nogen besked derom, er det vel ikke usandsynligt, at dette kunde være brødrene Zeno'; de noat is weilitten by de Føroyinger lêzing yn *Færøsk Antologi* I.

dy't dêrom it lân nei har (eigen) kontreijen neamden'. Dat wol dan dochs sa folle sizze as dat de Friezen de Føroyar (of faeks in part dêrfan) de namme Fryslân jown hiene. Hwer giet Schröter syn meidieling op tobek? Wy witte it like min as de boarnen foar Suffridus Petri en Martinus Hamconius har forhalen oer in eilân Frieslandt of Fri(e)slandia, dat noardlik fan Brittanje leit ¹⁾ (sjoch boppe).

Der is al mei al genôch reden om, hoefolle ûnwierskynliks 't dêr yn it Zenoforhael ek wêze mei, it Frislanda-fraechstik fannijs to bisjen: eigentlik is it petear dêroer sûnt Lucas syn boek bistjurre. Sels Richard Hennig, dy't yn eardere publikaesjes it Zenoforhael net alhiel forsmiet, liket by einsluten troch Lucas oertsjûge to wêzen ²⁾. Mar ek Hennig hat Beauvois syn artikel net sjoen.

C. De Frísa vísa.

De iennichste dy't in biskriuwing jowt fan it spul, dêr't de *Frísa vísa* by songen waerd, is Hammershaimb op s. 269 ³⁾ fan syn *Færøsk Anthologi* I (Kobenhavn, 1891 + 1947). Hy seit: 'Dit koarte liet wurdt brûkt by in spul, dêr't it fanke mei har sibben en freonen de iene partij binne en de Fryske wytsingen, dy't har meinimme wolle, de oare. Hja ropt nou har heit, mem, broer en suster en oaren (hwertoch't it spul fuortset wurde kin, salang't men wol) oan om har mei stinzen, jûpen, en hwer't men fierders op komme kin frij to keapjen út 'e macht fan de wytsingen; - dy wegerje allegearre om har

1) Suffridus Petri seit o.w., s. 23-24: '. . . insulam maris Britannici, quam de patriæ; suæ nomine ipsi Frieslandt, geni mercatores Frieslandiam appellarunt.' Beauvois ret sûnder mis goed, as er yn 'geni' de namme 'Zeno' sjocht. Botte fan Holdinga hat it yn in noat yn syn ûnder nû. 9056 B op 'e Prov. Biblioteek to Ljouwert biwarre, net paginearre hânskrift *De origine, antiquitate et situ totius Phrysiæ libri decem* fan 1567 ek oer Nicolaus et Antonius Geni fratres en forwiist yn deselde noat nei in passaezje oer it eilân Fryslân yn in boek *Goto-danica* fan Becanus.

2) O.w. s. 393-405; Hennig syn wurk is binammen ek fan bilang om de wiidweidige bibliografy dy't it jowt. - Fan bilang foar it Frislanda-fraechstik binne fierders de siden 124 ff. en 321 ff. fan Axel Anthon Bjørnbo syn *Cartographia Groenlandica* [= *Meddelelser om Grønland* XLVIII] (København, 1912) en Roberto Almagià syn bydrage *Zeno* yn de *Enciclopedia Italiana* XXXV (Roma, 1937).

3) Spitigernôch hat T.R. Dykstra neffens it *Verslag der handelingen van het Friesch Genootschap* 1857-1858 s. 242, dêr't er de Føroyinger *Frísa vísa* neamt, net Hammershaimb syn forwizing dêr nei de Iislânske 'Friezewize' yn deselde jiergong fan it *Antiquarisk Tidsskrift* (s. 20-21) achtslein; dêrtroch binne dy oant hjoeddedei ûnbikend bleaun yn Fryslân. Der binne trije lêzingen bikend; hja binne min of mear folslein ôfprinte yn Olafur Daviðsson, *Íslenzkir vikivakar og vikivakavæði* (Kaupmannahöfn, 1894) s. 140-143 en B. Þorsteinsson, *Íslenzk þjóðlög* (Kaupmannahöfn, 1906-1909) s. 641-642.

It is wol aerdich om hjir oan to heljen, hwat Hammershaimb seit oer de oersetting yn eigen oanret Frysk fan Montanus de Haan Hettema yn syn stik *Thiu Færoiske spreke* yn *Iduna* 1852 (s. 129-133): 'Visen er. .. optagen i et hollandsk[!] tidsskrift 'Idunna'[!] med indledende bemærkninger og oldfrisisk[?] oversættelse ved siden af den færøiske text for at vise ligheden mellem sprogene. Dette hæfte af tidsskriftet, som blev mig tilstillet fra prof.[!] Hettema igennem konferensråd Rafn, er udlånt og bortkommet af mine samlinger.' (o.w. s. 269-270). - Sûnder hokfoar wearde is de saneamde 'Froie oersetting' fan Arian de Goede yn *De Westfries* 1947, afl. 11-12, s. 7-8, om 't de oersetter sa't it liket de Føroyinger noch de Deenske tekst bigrepen hat.

to jaen, hwat se fan harren freget om frij wurde to kinnen; mar at se dan op 't lêst har feint oanropt om har los to keapjen mei syn skippen, wurdt der oan har forsiik fuort foldien; it spul nimt in ein mei in douns fan harren beide. ¹⁾

Ut it boppesteande docht wol bliken, dat der by dit spul en dus ek by it liet romte is foar ymprovisaasje. Dat hâldt sawol foar it tal kouplettten as de tekst fan dy kouplettten. Hjoeddedei wurdt de *Frísa vísa* to Sunnbøur noch brûkt as knibbelsankje. Hjir folgje de farianten, dy't ik bigneppe kinnen haw:

1. *Føroya kvæði* (*Corpus carminum Faeroensium*) XIII, nû 129a, hânskrift, Kongelige Bibliotek, Keappenhaven. J.H. Schröter (1771-1851) syn *Blandinger* nû. 49. Suðuroy. Alhiel Føroyingersk. De werjefte op s. 474-475 fan *Danmarks gamle folkeviser* ²⁾ 8 (København, 1905 ff.) is net sûnder wryt of slyt. (= Bylage II).

2. *Føroya kvæði* (*Corpus carminum Faeroensium*) XIII, nû. 129b, hânskrift, Kongelige Bibliotek, Keappenhaven. J.H. Schröter (1771-1851) syn *Samling* nû. 18 en *Blandinger* nû. 22. Suðuroy. Heal Deensk, heal Føroyingersk. Neffens DGF 8 s. 475 soe de werjefte dêr op s. 473-474 in normalisearre stavering hawwe, mar der binne gâns mear forskillen. Thorkild Knudsen skreau yn in brief fan 25 april 1958: 'Der is neat by to bringen, dat it opfallend greate forskil tusken de oarspronklike en de printe lêzing fan it liet yn DGF VIII s. 473 ff. forklearje kin' ³⁾. (= Bylage I).

3. *Antiquarisk Tidsskrift* 1849-1851 (København, 1852), s. 95-96. Alhiel Føroyingersk. Optekene fan V.U. Hammershaimb yn de 40-er jierren fan de 19de ieu, nei alle gedachten to Sunnbøur op Suðuroy. Net alle kouplettten binne werjown.

4. *Færøsk Anthologi* I (København, 1891+1947) s. 268-270. Alhiel Føroyingersk. Deselde kouplettten as yn de foargeande fariant mei in mennich lytse ôfwikingen, mar ek sûnder it andert fan de feint; sjoch ûnder 8.

5. Dansk Folkemindesamling, Keappenhaven; foanogram XLI, 1. Heal Føroyingersk, heal Deensk. Opnommen fan Hjalmar Thuren yn 1902 to Sunnbøur op Suðuroy út 'e mûle fan Niklas Langgaard. Allinne mar it fragmint fan ien kouplett. Werjown yn DGF 8 (København, 1905), s. 475.

6. Dansk Folkemindesamling, Keappenhaven; foanogram XXXVIII, 6. Heal Føroyingersk, heal Deensk. Opnommen fan Hjalmar Thuren yn 1902 to Sunnbøur op Suðuroy út 'e mûle fan Niklas Johansen Langgaard. Fragmint. Forl. DGF 8 (København, 1905), s. 475. Thorkild Knudsen skreau yn syn brief fan 25 april 1958: 'Fonogram XXXVIII, 6 kin net mei foldwaende wissichheit ôfharke wurde, om't it slim forsliten en skeind is.' ⁴⁾

1) 'Denne lille vise er brugt til en leg, hvori pigen med hendes slægtninge og venner udgør det ene parti og de frisiske vikinger, som ville bortføre hende, det andet parti. Hun påkalder nu fader, moder, broder og søster og andre (hvorved legen kan fortsættes, så længe man lyster) at udløse hende af vikingernes vold med borge, kjortler, og hvad man kan falde på; - disse vægre sig alle ved at tilstå hende, hvad hun til sin befrielse begærer af dem; men da hun så tilsidst anråber sin fæstemand om at udløse hende med sine skibe, bliver hendes bøn strax opfyldt, og legen er til ende, idet disse to danse sammen.'

2) Hjir tonei by forkoarting DGF neamd.

3) 'Der foreligger intet som kan forklare den påfaldende store forskel mellem original og tryk af visen DGF VIII s. 473 ff.'

4) 'Fon XXXVIII, 6 kan ikke aflæses med nogen rimelig sikkerhed idet det er stærkt nedslidt og beskadiget'.

7. Hjalmar Thuren, *Folkesangen paa Færøerne* (København, 1908), s. 129. Koupletfragmint. Alhiel Føroyingsk. De tekst heart net by de meldij neffens *DGF* 8 s. 475. (= Bylage III).

8. A.C. Evensen, *Lesibók fyri yngri børn* (Tórshavn, 1950²). Alhiel Føroyingsk. Evensen hat ien kouplet mear as Hammershaimb, mar fierders is syn werjefte yn greate halen lyk oan dy syn lêzing yn *Færøsk Anthologi* I. Men freget jin ôf, oft de fjouwer slútrigels yn dy beide farianten songen binne op 'e meldij dy't yn 1 en 3 ornearre wie foar it andert fan de feint.

9. Hânskrift, yn bisit fan de skriuwer. Alhiel Føroyingsk. Opskreaun fan Erik Petersen yn 1954 út 'e mûle fan Marius Johannesarson út Funningur op Eysturoy. Ien kouplet. (= Bylage IVa).

10. Dansk Folkemindesamling, Keappenhaven; lûdbân GF 59/77 II:1. Alhiel Føroyingsk. Opnommen fan Thorkild Knudsen yn 1959 út 'e mûle fan Johan Thomsen to Sunnbøur. Trije koupletten. (Kouplet ien = Bylage IVb).

11. Dansk Folkemindesamling, Keappenhaven; lûdbân GF 119 II:2. Alhiel Føroyingsk. Opnommen fan Thorkild Knudsen yn 1959 út 'e mûle fan Bjarne Mohr to Velbastaður. Twa koupletten. (Kouplet ien = Bylage IVc).

Neamd yn in printe boarne is it Føroyinger sérôversliet foar 't earst yn H.C. Lyngbye syn *Færøiske Qvæder* fan 1822¹). Schrøter hie in list²) opmakke fan alle him bikende Føroyinger lieten, dêr't fan oannommen waerd, dat se op dat stuit al mear as in ieu lyn skreaun wiene. Dy list naem P.E. Muller³) yn syn op 1821 datearre foarwurd ta Lyngbye syn wurk op en as nû. 110 (s. 18) fine wy der *Trysar leggja Aarar uj Sjegv*; dat *Trysar* moat *Frysar* wêze fansels³). De farianten 1 en 2 bilânnen ûnder de namme *Frísa kvæði* (fan Sv. Grundtvig forbettere ta *Frísa vísa*) mei de tafoeging 'De frisiske Vikinger' as nû. 129a en b yn diel XIII fan it boppeneamde *Corpus carminum Faeroensium*⁴). Sv. Grundtvig seit yn in noat dêrby safolle as dat Schrøter de folslein Føroyinger fariant makke hawwe soe nei de echte, heal Føroyinger, heal Deenske. Dat giet H. Grüner Nielsen to fier (*DGF* 8, 447). Hy wiist bihalven op oare forskillen op it kouplet fan de broer, dat yn de Føroyinger fariant op it goede plak stiet, yn de oare net. Grüner Nielsen forsint him grif⁵), as er tinkt dat dy oare lêzing

1) Færoiske Qvæder om Sigurd Fofnersbane og hans Æt. Med et anhang. Samlede og oversatte af Hans Christian Lyngbye, Sognepræst i Gjesing. Med en Indledning af P.E. Müller, Dr. og Prof. i Theol. Udgivne ved kgl. allernaadigst Understøttelse. Randers 1822. Trykt hos S. Elmenhoff, kgl. priv. Bogtrykker.

2) ¹... en Fortegnelse, Hr. Pastor Schrøter har havt den Godhed at tilstille mig over alle ham bekendte færøiske Sange, hvilke paa Øerne antages for at være affattede for mere end et Aarhundrede siden. . .' (o.w., s. 15-16).

3) Dat der kontakt wie tusken beide mannen, docht ek bliken út in yn *DGF* 8, s. 463-464 oanhelle brief oan Müller fan Schrøter, dêr't dy skriuwt, dat de Friezen har delsetting it Fammelân neamd hawwe soene, om't se huzen mei rôve fammen ('de skal have kaldt Landet Mølandet (Moyarlandi) fordi de levede med ranede Møer uden Ægteskab'). Is de namme fan it plak Fámjin op Suðuroy skuldich oan dy oerlevering?

4) *Føroya kvæði. Corpus carminum Faeroensium. Færøernes gamle folkviser, med tillæg af nogle nyere. I alle tilgængelige optegnelser samlede af Svend Grundtvig og Jørgen Bloch. Bekostet af den Hjelmstjerne-Rosencroneske stiftelse 1872-76* (troch oaren foltøge yn 1905). It hânskrift wurdt sûnt 1941 útjown troch Chr. Matras.

5) En mei him Erich Pohl, *Die deutsche Volksballade von der „Losgekauften“; ein Versuch zur Erforschung des Ursprungs und Werdeganges einer Volksballade von europäischer Verbreitung* (Helsinki, 1934), s. 109.

de ynlïeding oer de Friezen, dy't de rimen yn 't wetter lizze, mist yn guon kouplettjen: dy ynlïeding bleau rounom gelyk en is yn CCF 129b dêrom oanhelle mei streekjes. De farianten 3 en 4 hawwe ek wer forskillen mei fariant 1, dy't Hammershaimb as omkesizzer fan Schröter ta syn foldwaen hawn hat. Binne de forskillen groundearre op eigen oantekeningen, dy't Hammershaimb yn 1847-1848 foaral to Sunnbøur op Suðuroy sammele ¹⁾? Fan Sunnbøur stamme lykwols ek de taelkundich healslachtige farianten 5 en 6.

Hoe komt it, dat der by dy Føroyinger farianten noch alris sa'n healslachtigen ien foarkomt? De Føroyinger en Iislanner 'Friezelieten' steane net op harsels. Hja hearre thús yn it greate forskaet fan lieten oer de frijkoft faem. Oer dy lieten skreau Erich Pohl it hjirfoar al oanhelle mânске wurk fan goed fjirdelhondert siden. Hy nimt oan, dat it motyf stamt út de kontreien by de Middellânske Sé en wiist op Euripides syn Alcestes (s. 341). Letter hat de ien' of d'oare neidichter it sérôverselemint der ynbrocht (s. 343). Oer Dútsklân soe de ballade foar 1600 it Germaenske Noarden birikt hawwe (s. 339). Denemark waerd it brêgehaed. Dêrwei giet it liet (it spul) oer Noarwei en Sweden nei Finlân en Estlân oan de iene kant, oan de oare oer de Føroyar nei Iislân (s. 303). De âldste Iislânske oerlevering (by Daviðsson op s. 140-142) stamt út it begjin fan de 18de ieu en hat dan noch sa'n oarspronklik útsjoch, dat er 'echter' is as alle oaren (s. 100). De âldste, ús net oerlevere, Føroyinger ballade(n) oer de Fryske sérôvers moat(te) wol tige like hawwe op dy âldste Iislânske fansels. De Føroyar waerden lykwols nochris út Denemark 'bifruchte' mei de dêr ûntstiene nijmoadrige ferzy. Dy makke, dat de ús bikende Føroyinger lieten gâns konservative eigenskippen kamen to missen, dy't de Iislânske holden, mei't de Deenske ynfloed har net bigneppe koe, sa't it liket. Ja, guon Føroyinger farianten hawwe it Deensk mei ham en gram oernommen lykas wy seagen. Pohl nimt oan, dat dy Deenske „Überfremdung" nei 1700 pleatshawn hat (s. 92). Der binne gâns oanwizingen, dat de ús oerlevere Føroyinger *Frísa vísa* tusken de Iislânske en de Skandinaefske foarmen fan de sang ynstiet:

a. Ald yn it liet is it iental fan de dingen, dy't lospriis wêze kinne; nijer it fiiftal; nijst it twatal. Iislân hat it iental, Sweden if fiiftal, de Føroyar en Denemark it twatal (s. 100-101);

b. Yn Denemark wie de argumentaasje foar de wegering al ridlik gau splist yn twaën, b.g.: Ik haw gjin griene bosken bihalven twa / it iene sil ik kappe, it oare sil stean en groeije' (s. 94-95). Iislân hat, dat seit himsels (sjoch a), in 'ienfâldige' argumentaasje. Mar de *Føroyar* ek, hoewol't se dêr wol it twatal hawwe fan de dingen dy't tsjinstdogge as lospriis (s. 100);

c. Iislân hat gjin refrein, de Føroyar lykas de Skandinaefske fêstewâl wol (s. 113-116);

d. Iislân en de Føroyar herhelje by elk kouplettjen de ynlïeding; gâns fêstewâl-Skandinaefske farianten hawwe boppedat noch in ynlïeding ta it liet as gehiel (s. 109-110);

e. *Allinne Iislân en de Føroyar hawwe foar de sérôvers de nasjonaliteitsoantsjutting Friezen* (s. 109).

Mei it lêste punt binne wy wer oanlânne by it fraechstik Fryslân-Føroyar.

1) Forlykje Ernst Krenn, o.w., s. 90.

Pohl skout it op 'e Friezesêgen op 'e Føroyar, dat de sérôvers Friezen hjitte en moat sadwaende wol oannimme, dat de Iislânske ballade dat oernommen hat fan de Føroyinger (s. 109) ¹⁾, ja, dat moat hast it iennichste ynterne biwiis wêze, dat it liet earder op 'e Føroyar wie as op Iislân, hwant al it oare soe allinne mar liede kinne ta in omkearde konklúzje. It striidt mei it plak, dat de Føroyar oars ynnimme: 'Bewahren, nicht Schöpfen ist die Funktion der Färöer'. (s. 91). In oar gefolch fan Pohl syn forbinen fan Friezesêgen en Friezeliet is, dat de frage, oft it *earste* Deenske model mooglik deselde nasjonaliteitsoantsjutting hie, oerstallich wurdt. Dat dy wer forlern gongen wêze soe, soe sa'n wonder net wêze by alle fornijing, dy't binammen de Deenske foarmen ûndergien hawwe. Dat dy oantsjutting op 'e Føroyar ynsloech en ek by de letter herhelle Deenske biynfloeding net forlern gong, ja, dêr mei men sûnder mis de Friezesêgen forantwurdlik foar stelle; nammers it greatste part fan de Føroyinger farianten stamt ek fan Suðuroy, lit ús sizze Sunnbøur, *it* toniel, dêr't it libben fan de boer fan Akrabyrgi en syn folk him ôfspile hat. Dan soe Iislân de Friezeballade dus ek direkt út Denemark krije kinnen hawwe en hoege wy net de foar kultuerstoffe hwat ûngebrûklike wei Føroyar-Iislân oan to nimmen. Fansels hoege net alle Deenske farianten de sérôvers Friezen neamd to hawwen. Ek yn Denemark lei it liet fuort bleat foar alderhanne ymprovisaasje. Wy sjogge it op Iislân, dêr't de trije foarmen, dy't oerbleaun binne, al gâns forskille. Koe der reden wêze om yn Denemark de út Dútsklân kommende ballade om to dichtsjen ta in sang, dêr't Fryske sérôvers in rol yn spilen? H. Grüner Nielsen jowt ús sûnder it to wollen in oanwizing ²⁾, as er bihalven op 'e sêgen oer Fryske sérôvers op 'e Føroyar derop wiist, dat om 1370 hinne Eidersted bisocht waard fan Fryske sérôvers, dy't in honk hiene to Westerhever en it forsjoen hiene op jonge froulju. Ta goed bigryp moat sein wurde, dat Westerhever op Eidersted leit en dat Eidersted yn dy tiid sûnder mis Frysktalich west hat, mar hearde ta it keninkryk Denemark. Grüner Nielsen woe net mear sizze as dat it hielendal net sa frjemd wie, dat Friezen yn in liet as hwer't it hjir om giet de rol fan sérôver spylje. Mar dan soe it ek net sa frjemd west hawwe, as se dy rol spile ha soene yn in fariant fan dat liet yn de *eigen* herberchsteat! Dêr is nóch in argumint foar. By myn witten is yn gjin inkelde fariant hwerearne yn 'e wrâld de nasjonaliteit fan it kaepte frommeske oanjown, op ien útsûndering nei, ntl. op Iislân en wol yn de twa âldste Iislânske lêzingen fan it liet, dy't geane foar de meast konservative fan it hiele Noarden. Der wurdt it fanke neamd in *Danamær*, letterlik in Denefaem. Foar de Iislanners spilet de histoarje dus dúdlik yn Denemark. It is nuver, dat Pohl dêr mei gjin wurd fan rept. Is dit net yn de Deenske of Føroyinger teksten oerlevere elemint *-mær* mei hwat der foarheakke is in fornijing op Iislân? Yn de Føroyinger teksten past net in rymwurd op (it Føroyinger) *-moy*, yn de Deenske misstiet lykwols (it Deenske) *-mø* alhiel net nest *ø* (eilân), dat it rymwurd fan de earste rigel is ³⁾. Hat it Deenske foarbyld foar (de Føroyar en) Iislân

1) Thuren, o.w., s. 60 ff. suggerearret sûnder biwiis, dat de Føroyar de oantsjutting Friezen liend hawwe fan Iislân, dy't der by har fanwegen de sêgen goed ynfoel.

2) *DGF* 8, s. 463-464; forl. yn dit forbân ek it brief fan J.H. Schröter oan P.E. Müller, hjir al oanhelle op s. 82 noat 4.

3) Forlykje *DGF* 8, s. 471-472.

Dannemø hawn? Dan is de wei Denmark-De Føroyar-Iislân fan it liet net sa wierskynlik mear. Der bliuwe dan twa mooglikheden oer: Denmark-Iislân-De Føroyar, hwat de wenstige route is, alteast foarsafier't it giet tusken Iislân en de Føroyar, of ûnôfhinklik fan inoar Denmark-Iislân en Denmark-De Føroyar. Is it lêste it gefal, dan moat de nasjonaliteitsoantsjutting Friezen wol stien hawwe yn it Deenske model. Is dat wier, dan komt Brøgger syn sizzen, dat de Føroyinger Friezesêgen de oanlieding west hawwe soene ta it dichtsjen fan de *Frísa vísa*, op losse skroeven to stean ¹⁾. In net botte klear punt yn Pohl syn boek bliuwt de tiid fan oernimmen fan de ballade yn de Skandinaefske lânnen. Ik leau, dat dy wol hwat earder lizze moat, al sil it faeks net sa ier wêze as Johan Götling (mei H. Grüner Nielsen) ornearret yn *Nordisk Kultur* XXIV (Stockholm-Oslo-København [1933]), s. 62²⁾: 'It liet moat yn it Noarden komd wêze, doe't de Friezen bikend stiene as sérôvers, nei alle gedachten yn 'e 14de ieu', dêrby wizende op it hjirboppe al neamde Fryske sérôversnest yn Westerhever. Hoe dan ek, de *Frísa vísa* bikrêfticht op syn gunstichst de Føroyinger Friezesêgen, dy't yn dat gefal in pear ieuwen tichter by har oarsprong komme soene to lizzen; op syn ûngunstichst is hja mei de nasjonaliteitsoantsjutting Friezen út Denmark ynfierd. Hoewol't de optekening fan dit sérôversliet - alteast op Iislân - sahwat in ieu foar dy fan de Føroyinger Friezesêgen falt, bliuwt it yn ús ramt in elemint mei sekundaire wearde.

Minder as oer de tekst fan de *Frísa vísa* witte wy oer de meidijen. Publisearre oant nou ta is allinne in refrein, songen yn 1902 fan Niklas Langgaard ³⁾ foar Hj. Thuren. Dêr slacht grif op, hwat Grüner Nielsen skriuwt yn in stúdzje fan 1945: 'Al yn 'e midsieuwen is (binammen oer Noarwei) in hiele knoarre Mien-Skandinaefske lietstof fan Deenske en Noarske oarsprong út Ásbjörn príði, *Frísa vísa*, [...] ensfh.) ynkomd op 'e eilannen en songen mei dy koarte refreinen, dy't yn de oare Skandinaefske lânnen folksriem wiene. De meldijen by dy lieten moat men net bitize mei it eigenlânske Føroyinger meldijemateriael' ⁴⁾. Sa wis is syn meiwurker Erik Petersen net yn in brief fan 1 jann. 1958,

1) O.w. s. 100: 'Navnið [t.w. Frísar] man helst vera íkomið í seinri tíðum, og so mikið hevur tað gjørt um seg, at tað enn tá hevur givið yrkisevni til eina rímu.'

2) 'Visen maa være indvandret, til Norden, dengang Friserne var kendte som Sørøvere, rimeligvis i det 14. Aarhundrede, ti omkring 1370 plagedes Ejdersted af frisiske "Wagemänner", som anlagde en Borg i Westerhever, hvorfra de røvede unge Piger.'

3) Thuren, o.w., s. 129. Sj. foar tekst en meidij boppe s. 85-86 resp. ûnder 5 en 7. H. Grüner Nielsen skreau yn *DGF* 8, s. 475: 'De meldije is ek net goed, om 't der op elke f in #. (en net op elke b in ♪) heart to stean.' ('Melodien er ogsaa urigtig, idet der bør staa # over hvert f (ikke ♪ over hvert h.)). Thorkild Knudsen skreau yn syn brief fan 25 april 1958 lykwols: 'Gr-Ns krityske opmerkingen oangeande de toanhichte binne net folslein op har plak: lykas sa faek yn Føroyinger meldijen binne krekt de terts (hjr f/fis) en de sekst (hjr bes/b) dizenich definiearre, dat Thuren noch Grüner-Nielsen syn forbettere notaesje is alhiel krekt.' ('Med hensyn til intonationen er Gr-Ns kritiske bemærkningninger ikke fuldt berettigede: som så ofte i færøske melodier er netop tertsen (her f/fis) og seksten (her b/h) usikkert defineret, hvorfor hverken Thurens eller Grüner-Nielsens korrigerede notering er fuldt nøjagtig.')

4) *De færøske kvadmelodiers tonalitet i Middelalderen af H. Grüner-Nielsen under medvirkning af Erik Petersen* (= *Færoensia* I) (Hafniae 1945). s. 24. 'Allerede i Middelalderen er (væsentlig over Norge) en meget stor Mængde fællesskandinaviske Visestof af dansk og norsk Oprindelse (f. Eks. Ásbjörn príði, *Frísa vísa*, [...] o.s.v.), trængt ind paa Øerne og blev sungne med de korte Omkvæd, der var brugelige i de andre skandinaviske Lande. Melodierne til disse Viser maa ikke sammenblandes med det hjemlige færøske Melodistof'.

dêr't it giet oer de meldij, dy't er optekene út 'e mûle fan Marius Johannesarson (sjoch Bylage IVa): 'It is grif ûnmooglik om út to meitsjen, oft de meldij ynkommen is of oarspronklik Føroyingersk, faeks earder it lêste. Der binne ommers tige ienfâldige meldijskema's - dêrûnder ek de Frísa-meldij - en it is net sa'n greate kunst foar in sjonger om to ymprovisearjen neffens neamd skema. De mienskiplike technyk yn frjemde en Føroyinger meldijen moat ommers in mienskiplike oarsprong hawwe - nammentlik de tsjerkemusyk. Dêr komme hwat de Føroyinger meldijen oanbilanget grif ympulzen by fan frjemde folksmusyk (fan heidenske oarsprong), dêr't men lykas bikend ymprovisearre ('kvað'), hwat ommers krekt ek it gefal is by de Frísa-vísa' ¹⁾. Nou falt de musyk fan it sérôversliet bûten it ramt fan dit artikel en wy hoeve der ús dus gjin tarring oer to setten, dat it skiedkundich retrospektyf, dat de fakljouwe ús dêrfan jowe, sa dizenich is. De Føroyingers hawwe har lieten ieuwenlang mounling biwarre. It opskriuwen derfan is earst bigoun yn it lêste fjirdepart fan de 18de ieu. Jens Christian Svabo wie de earste en hy krige in heap neifolgers yn de 19de ieu. Dat hat tige holpen om liet en douns libben to hâlden op 'e Føroyar. De sjongers hawwe by de douns gjin help fan skreaune musyk of fan musykynstruminten. Dy hawwe op 'e Føroyar hiel lang ûnbikend west. Doe't Jørgen Landt yn 1792 domenje waerd to Kvívík op Streymoy en út en troch fioelspile, slûpten syn gemeenteleden op syn went ta om der hwat fan op to heinen. Doe't er op in jountyd op syn waldhoarn bigoun to bliezen, fleagen se op dak om't se tochten, dat it musyk út 'e himel wie ²⁾. Ek al spilet de musyk dan gjin rol yn de forbiningen tusken Fryslân en de Føroyar, foar my persoanlik hat hja de stjít west om mear witte to wollen fan it folkje dêr op dy 18 stienklobben yn 'e Atlantyske Oaseaen. Dat wie, doe't yn 1952 op in Føroyinger kritejoun to Keappenhaven it noflik part ynsette mei it byinoarstappen fan in pear frjemd sjongende manlju, dy't dêrmei de Føroyinger rigedouns iepenen. It wie, as waerd men ynienen fjouwer-fiifhondert jier tobekset yn 'e tiid en as spile him der in stikje midsieuwen foar jin ôf. Sokke musyk en dan mei teksten oer helden út 'e foarkristlike tiid, hwa't dy ienris heard hat, wol se wer hearre. Ik leau net, dat der yn Nederlân ea Føroyinger musyk publisearre is; dit tydskrift is dêr dan earst mei. Yn it Krystkamp 1956 fan de Fryske Folkshegeskoalle to Hoarne op Skylge spile Jaep Zoete op syn gitaer de meldij fan de Frísa vísa (Bylage IVa), seis ieuwen nei't fiten fan Fryske aventuriers oanlieding jown hiene ta de tekst dy't dêr byheart?

Teake Hoekema.

1) 'Det er vel umuligt at afgøre, om melodien er indvandret eller oprindelig færøsk, måske snarest det sidste. Der findes jo meget enkle melodiskemaer - hvoriblandt Frísa-melodien - og det er ingen større kunst for en sanger at improvisere efter nævnte skema. Den fælles *teknik*, som findes i både fremmede og færøske melodier, må jo have fælles oprindelse - nemlig kirkemusikken. Desuden for de færøske melodiers vedkommende vel impulser fra fremmed folkemusik (af hedensk oprindelse), hvor man jo "kvað" o : improviserede, hvad jo netop er tilfældet med Frísa-vísa.'

2) Yn R. Nyerup, *Magazin for Rejseiagttagelser*, 1ste Bind (Kbh., 1820), s. 127.: 'Ingen Musik kjender mine Færøinger uden Sang; hvad Under da, at de ved Lyden af min Violin istede sig omkring min Bolig; men da jeg for faa Dage siden en Aften stødte i mit Valdhorn, sprang de op paa Taget af deres Huse og lyttede op i Luften'. (By Thuren, o.w. net alhiel sekuer oanhelle op s. 72).

BYLAGE I.

Schröters Blandinger, 49.

1. Frísar leggja arar í sjógv,
so vildu teir frá landi ró;
jomfrúin græt og hendurnar sló:
"Gud lati meg ikki pá Frísaland fordervast!
Bíða mín, [bíða mín], Frísar,
meg mann faðir loysa:
Jeg tror så godt til fader mín,
hann loysir meg með borgum sín,
hann letur meg ikki á Frísaland fordervast."
"Jeg ejer ikke borge uden de to,
hverken lader jeg for dig gå.
Forvist skal du på Friseland fordærves.
2. - - -
Bíða, bíða mín Frísar!
meg mann móðir loysa:
Jeg tror så godt til moður mín,
hon loysir meg með stakkin sín.
hun lader mig ej på Friseland fordærves.
"Jeg haver ikke stakke uden de to,
ingen lader jeg for dig gå.
for vist etc.
3. - - -
meg mann systir loysa,
Jeg tror så godt ved søster min
hun løser mig med bude sin etc.
"Jeg ejer ikke etc.
4. - - -
meg mann bróðir loysa; etc.
- - - gangara sín etc.
- - - *"Jeg ejer ikke etc.*
5. - - -
- - - festarmann mín,
- - - með skipum sín. etc.
"Jeg ejer ikke skibe uden de to,
bægge lader jeg for dig gå,
Ej skal du på Friseland fordærves."
Jomfrúin ló og hendurnar sló:
"Ei mann eg pá Frísaland fordervast!

Oant.: Fan Svend Grundtvig syn hân binne de sidenûmering (de boppesteande vísa bigjint likernôch midden op s. 249 en hâldt op op s. 250), in dûbel ûnderstreke b. foar `Schröters Blandinger, 49.' en rjochts fan dat lêste: [Denne halvdsanske form er formodentlig den ægte traditionelle, som Schröter har givet et mere færøsk snit i ^a. SG.]. Men moat hast wol oannimme, dat de kante heakken yn de vísa ek fan syn hân binne. De Deenske wurden yn tekst en boppeskift binne skeanprinte fan my; *bude* (r. 3, 4) is *boaden* en dus $\neq$ *buðar* (Byl. II r. 4, 5).

BYLAGE II.

Schröters Samling, 18. = Blandinger, 22.

Frísa vísa.

„De frisiske Vikinger“

1. Frísar lögdu sínar árar í sjó,
so vildu teir frá landi ró;
jomfrúin græt og hendur sló:
"Latið meg ei á Frísaland fordervast!
Bíða, bíða mín, Frísar]!
meg mann faðir loysa;
eg trúgvi so gott til faðir mín,
hann loysir meg við borgum sínum,
hann letur meg ei á Frísaland fordervast."
"Eg havi ikki borgar uttan tvá,
hvörnga kann eg lata fyri teg gá;
forvist mást tú á Frísaland fordervast."
2. Frísar lögdu sínar árar í sjó,
so vildu teir frá landi ró;
jomfrúin græt og hendur sló,
"Latið meg ei á Frísaland fordervast!
Bíða, bíða mín Frísa[r]!
meg mann móðir loysa;
eg trúgvi so gott til móður mín,
hon loysir meg við stakkum sín';
hon letur meg ei á Frísaland fordervast!"
"Eg eigi ikki stakkar uttan teir tvá,
hvörngan kann eg lata fyri teg gá;
forvist mást tú í Frísaland fordervast."
3. Frísar lögdu s. árar í sjó og so v. etc.
"Bíða, bíða mín Frísar!
bróðir mín mann meg loysa;
Eg trúgvi so gott til bróður mín,
han loysir meg við gangara sín;
hann letur meg ei á Frísaland fordervast."
"Ikki havi eg gangarar meiri enn tvá,
hvörngan vil eg lata fyri teg gá,
forvist mást tú í Frísaland fordervast."
4. Frísar lögdu sínar árar í sjó o.s.v.
"Bíða, bíða mín, Frísar!
systir mín mann meg loysa.
Eg trúgvi so væl til systur mín,
hon loysir meg við búða[r] sín[ar], o.s.v.
"Eg havi ikki búðar uttan tvá,
hvörnga kann eg lata fyri teg gá;
forvist mást tú á Frísaland fordervast".

Friezeliet.

„De Fryske Wytsingen“

1. (De) Friezen leine har rimen yn sé,
doe woene se fan 'e wâl)roeije(
it fanke kriet en wrong har de hannen:
„Lit my (dochs) net yn 't Friezelân forkomme!
Wachtsje, wachtsje (dochs), Friezen!
(ús) heit (dy) sil my losse;
ús heit bitrou 'k sa goed,
hy lost my mei syn stinzen,
hy lit my net yn 't Friezelân forkomme."
"Ik haw gjin stinzen bihalven twa,
net ien fan beiden kin ik misse foar dy;
wiswier moatstou yn 't Friezelân forkomme."
2. (De) Friezen leine har rimen yn sé,
doe woene se fan 'e wâl)roeije(
it fanke kriet en wrong har de hannen,
„Lit my net yn 't Friezelân forkomme!
Wachtsje, wachtsje (dochs), Friezen!
(ús) mem (dy) sil my losse;
ús mem bitrou 'k sa goed,
hja lost my mei har kladen;
hja lit my net yn 't Friezelân forkomme."
"Ik haw gjin kladen bûten dy twa,
net ien fan beiden kin ik misse foar dy;
wiswier moatstou yn 't Friezelân forkomme."
3. (De) Friezen leine har rimen yn sé ensfh. etc.
"Wachtsje, wachtsje (dochs) Friezen!
myn broer (dy) sil my losse;
Myn broer bitrou 'k sa goed,
hy lost my mei syn hynder;
hy lit my net yn 't Friezelân forkomme."
"Ik haw net mear hynders as twa,
net ien fan beiden kin ik misse foar dy,
wiswier moatstou yn 't Friezelân forkomme."
4. (De) Friezen leine har rimen yn sé ensth.
"Wachtsje, wachtsje (dochs), Friezen!
myn suster sil my losse.
Myn suster (dy) bitrou 'k sa goed,
hja lost my mei har wenten, ensfh.
„Ik haw gjin wenten bihalven twa,
net ien fan beiden kin ik misse foar dy;
wiswier moatstou yn 't Friezelân forkomme."

5. Frisar lögdu sínar árar í sjó o.s.v.
 "Bíðað, bíðað mín, Frisar!
 enn er ein meg at loysa,
 Eg trúgvi so gott til festarmann mín,
 hann loysir meg við skipum sínum;
 hann letur meg ei á Frísalandi fordervast."
 "Ikki eigi eg skipini uttan tey tvá:
 bæði vil eg lata fyri teg gá;
 ei skaltú tí á Frísalandi fordervast!"

6. Frisar lögdu sínar árar í sjó,
 so mundu teir frá landi ró.
 Jomfrúin ló og hendur sló:
 "Ikki mann eg nú á Frísaland fordervast!"

5.(De) Friezen leine har rimen yn sé ensfh.
 "Wachtsje, wachtsje (dochs) Friezen
 ien is der noch om my to lossen,
 Myn feint bitrou 'k sa goed,
 hy lost my mei syn skippen;
 hy lit my net yn 't Friezelân forkomme."
 „Ik haw gjin skippen bûten dy twa:
 beide wol ik (wol) misse foar dy;
 dou silste net yn 't Friezelân forkomme!"

6. (De) Friezen leine har rimen yn sé,
 doe woene se fan 'e wâl)roeije(.
 It fanke lak' en sloech de hannen (gear):
 "Nou sil ik net yn 't Friezelân forkomme!"

Oant.: Mei deselde hân en tusken skrapkes steane op 'e rânne soms wurden skreaun yn in mear fonetyske stavering. Rjochts fan rigel 1.1 'löödu', fan 1.7 'trigvi', fan 1.11 'Qvörga', fan 6.2 'munnu'; lofts fan 2.11 'qvöngan'. Fan Svend Grundtvig syn hân binne de folgjende tafoegingen: de sidenûmering (de boppesteande vísa bigjint op s. 247 en rint troch oant op s. 249), in dûbel ûnderstreke a foar 'Schröters Samling', en hwat der op 'e net nûmere, oan s. 247 foarôfgeande side stiet, nammentlik: 'Schröters fortegnelse hos Lyngbye, nr. 110) Schröters optegnelser: ^a: helt færøsk; ^b helt dansk. ^a er trykt i Antikv. tidsskr. 1849-51, s. 25-26. (Også dansk, norsk, islandsk, svensk, tysk, vendisk, rutenisk, russisk, servisk, slovensk, finsk, estisk, lituisk.).' Boppedat skrauste Grundtvig yn 'e titel it oarspronklike 'kvæði' dûbel troch en sette der vísa foar yn 't plak. Men moat hast wol oannimme, dat de kante heakken yn de vísa ek fan syn hân binne. De Deenske wurden yn it boppeskrift binne skeanprinte fan my. Yn 'e oersetting steane tafoege wurden tusken (), wei to litten wurden, dy't wol yn de Føroyinger lêzing stiene, tusken).

Ta de bylagen III en IVa-c. Thuren hat grif by forsin gjin streekje op 'á'. Petersen skreau by IVa, dat er by guon rigels oanstriid hawn hie om it ritme op to fetsjen as $\frac{4}{4}$, mar oare rigels en it dounslietkarakter forsetten har dêrtsjin. IVb en c binne yn skrift omset fan de skriuwer, de noaten neisjoen fan Piet van Delden. Se wurde op 'e lûdbân folge fan it 'memmekouplet', wylst Mohr ek noch it feintekouplet sjongt (sûnder de lêste 5 rigels fan Bylage I kouplet 5). Beide sjongers fariearje har koupletten melodysk in bytsje. Thomsen sakket yn kouplet twa by *Bíðað, bíðað* jitrís, ta fis mineur, mar dêrnei net wer. Yn de teksten stiet bihalven *ma(n)tú* (= silstou) mei in suver stomme *n* yn IVb en twaris (!) *forderva* yn IVc gjin nijs. Mohr leit gâns mear yn it liet as Thomsen.

BYLAGE III.

Bíðað, bíðað mín, Frí-si! meg man faðir loy-sa; eg
 trúgvi so væl til faðir mín, hann loysir meg við
 borgum sín'. Gud lat meg ei á Frísa-land for-der-vast.

BYLAGEN IVa-c.

IVa Frísar lögdu árar í sjó, so vildu teir frá landi ró,
 jomfrú græt og hendur sló, tit latið meg ei á Frísaland for-
 dervast! Bíða, bíða mín frísi, meg man faðir loysa, eg
 trúgvi so gott til faðir mín, hann loysir meg við
 borgum sín, hann letur meg ei á Frísaland for-dervast. Eg
 havi ikki borgir uttan tær tvá, hvørge kann eg lata
 fyri teg gá, for-vist mást tú á Frísaland for-dervast.

IVb Frísar lögdu árar í sjó, so vildu teir frá landi ró,
 jomfrú græt og hendur sló, latið meg ei á Frísaland for-
 dervast! Bíða, bíða mín Frísa, meg man faðir loysa, eg

trúgvi so gott til faðir mín, hann loysir meg við
 borgum sín, hann letur meg ei á Frísaland for-dervast. Eg
 hav' ikki borgir uttan tær tvá, hvør' kann eg lata
 fyrri teg gá, for-vist ma(n)tú á Frísaland for-dervast.
 IVc Frísar lögdu árar í sjó, so vildu teir frá landi ró,
 jomfrú græt og hendur sló, latið meg ei á Frísalandi for-
 derva! Bíða, bíða mín Frísi, meg man faðir loysa, eg
 trúgvi so gott til faðir mín, hann loysir meg við
 borgum sín, hann letur meg ei á Frísalandi for-derva. Eg
 hav' ikki borgir uttan tær tvá, hvør' kann eg lata
 fyrri teg gá, for-vist mást tú á Frísalandi for-dervast.

